

FŐÉPÍTÉSZEK

Budapest, VIII. kerület
Fernezeyi Gergely DLA

MASTER ARCHITECTS
FERNEZEYI GERGELY

Gergely Fernezeyi is the founding member of a successful art studio. He had also served as the Master Architect of the 8th district of Budapest until February 2017, before bureaucratic regulations forced him out of his position. Since then, he has been working as a development consultant to the district. He is adamant in his conviction that architects have a moral obligation to do something good for society. The 80-thousand strong population of Józsefváros is spectacularly diverse. While Palotanegyed, or the Palace District, is a highly prestigious neighborhood, the poorest part of the city is also located in Józsefváros. Spanning more than a decade, the urban rehabilitation scheme realized in the district was a globally recognized professional project. Its success is reflected, among other things, by the fact that the poorest district has seen the sharpest increase in real estate prices in Budapest. Józsefváros also hosts one of the most unique integrated urban redevelopment projects in the city, the Corvin Quarter, which has drawn a lot of criticism for its daring architecture and sheer dimensions. Special emphasis was given to renovating public spaces, and the busy Teleki square was also renovated, with great success, in the context of community planning.

◀ Teleki tér

Fernezeyi Gergely DLA (1971)

1989–95 BME Építészmérnöki Kar,
1992–93 Ösztöndíj, Bécsi Műszaki
Egyetem
1994–95 Áthallgatás, ELTE, Esztétika szak
1997–2002 DLA-képzés BME
2007 DLA-fokozat megszerzése, PMMK

Oktató, BME Rajzi Tanszék, DLA képzés

2004 BME, Lakó Tanszék, alkotóhét,
meghívott oktató
2005– BME, Középület tervezési Tanszék,
alkotóhét, meghívott oktató

2006 BME, Rajzi Tanszék
2011 BME, főépítész szakmérnöki képzés
2011–2017 Főépítész Kollégium,
Elnökségének tagja

Díjak, elismerések, címek

2004 Figyelő Építészeti díja
– Győr, Richter Terem,
épületrekonstrukció
2004 Az év 50 legsikeresebb magyar fiatalja
között (Magyar Hírlap)
2004 Pro Architectura díj
2007 Doctor of Liberal Art (DLA) cím
2012 Év háza különdíj

INTERJÚ FERNEZEYI GERGELY FŐÉPÍTÉSSZEL

Terdik Bálint

> Tervező építészként, és egy rangos szakmai díjakkal kitüntetett, sikeres műterem alapító tagjaként hogyan kerültél a főépítész székbe?

Kicsit távolabbról kezdeném... Bár édesanyám is építész, pályaválasztásomra igazán nagy hatással nagyapám volt, aki várostervezőként számos várostörténeti könyv szerzője, a Buváti tervezőiroda vezetője, és rövid ideig Budapest főépítésze volt. Amikor Budapest várostörténetének negyedik kötetét írta, akkor egyetemistaként én vittem őt autóval a helyszínekre, mert neki soha életében nem volt jogosítványa. Együtt jártuk be a lakótelepeket, akkor éppen azon a fejezeten dolgozott. Abban az időben a közbeszédben a lakótelep egyet jelentett a nyomorral, ott lakni maga volt a borzalom. Tőle viszont megtudtam, hogy ez bizony minden harmadik fővárosi lakost jelenti Budapest esetében, de országos szinten is elég nagy ez a százalék, tehát ilyen módon nyilatkozni minden harma-

dik ember lakhelyéről nem szabad, másrészt a lakótelepek is százfélék. Vannak köztük egészen nyomasztóak és különlegesen jók, és ez utóbbiaknak is lehetnek jó és rossz részei. Nagyon érdekesnek találtam ezt a témát, és máig emlékszem ezekre a beszélgetésekre. Jóval később, a válság idején a mi építészirodánk is kevesebb megbízást kapott, mint általában. Mindeközben meghalt a társam, Basa Péter, akivel a céget alapítottuk, és aki nekem nagyon fontos volt, mellette képzeltem el az egész építészkarrieremet. Kerestem a helyemet, önmagam. Elmentem az urbanisztikai tanszék főépítész szakirányú képzésére. Fél év elteltével éppen ott kerestek meg a VIII. kerületi főépítész poszt ajánlatával. Ez először eléggé megijesztett, mert nem gondoltam erre munka mellett, meg aztán elég nagy feladatnak is éreztem. Idővel beláttam, hogy egy ilyen ajánlatot nem sokszor tesznek az embernek élete során. Így belevágtam, és nem bántam meg. Salamin

Ferenchez – a Főépítész Kollégium elnökéhez – hasonlóan úgy gondolom, hogy valamilyen szinten minden építésznek gyakorlatot kellene szereznie a főépítész munkában. Egy jó építésznek ugyanis nem csupán telekben és házban, hanem városi szinten is kell gondolkodnia egy tervezési feladat során. Ebből a szempontból nagyon fontos, hogy valódi tapasztalatokkal rendelkezzenek e téren. Ugyanakkor kihasználatlan lehetőség is ez az építésztársadalom részére, amely folyamatosan önérvényesítési problémával küzd mind a politikai, mind pedig a gazdasági szereplőkkel szemben. A főépítész poszt erős, és szakmapolitikailag befolyásos pozíció. A főépítész is építész, aki egyben a polgármester legfontosabb városfejlesztési tanácsadója, miközben a szakmát képviseli a gyakorló építészek elől elzárt fórumokon is. Főépítész és gyakorló építész tehát nem ellenségek, egy ügyet szolgálnak. Erre most kezd ráébredni a szakma is.

› Azt mondd, hogy egy erős polgármester mellett a főépítész komoly erő. Kit tekintesz te erős polgármesternek, vagy mitől erős, mitől jó egy városvezető a főépítész szempontjából?

Ez nagyon kényes téma... Munkám kezdetekor nagyon féltem a politikától. Nem szeretem a politikát, az e szintéren zajló történésekkel sokszor nem értek egyet, sőt olykor kifejezetten fájdalmasan érint, pártszimpátiától függetlenül. Úgy általában a politika szerintem gyakran kevesebb jót hoz, mint amennyi kárt okoz. A közügyekhez való általános viszonyunk tekintetében azonban az a véleményem, hogy ha a saját kis portáján, a háza előtti járdaszakaszán, vagy a saját kis környékén mindenki megtenné azt az egy-két, sokszor egészen apró dolgot, amire lehetősége van, akkor ez egy csodálatos és egészen más világ lenne. A legnagyobb baj az, hogy az emberek nem tesznek semmit a köz érdekében. Éppen ezért én végtelenül tiszteltem azt, aki a helyi ügyekben tud jót tenni. Úgy érzem, hogy a nagypolitika csak szócséplés, hatalomgyakorlás, és annak a hasznait kevéssé látom. Viszont helyi szinten, azt gondolom, nagyon is meglátszik, hogy ki tesz valamit az ottani közügyekért, és ki nem. Ráadásul a helyi szinten az a tapasztalatom,

hogy sokkal kevesebb a politikai értelemben vett konfliktus. A parlamentben nagyon kevés olyan jogszabály van, amit százszázalékos támogatottsággal szavaznak meg. Ugyanakkor ez nem ritka a helyi testületben. Egyszerűen azért, mert a lokális ügyekben vannak annyira magától értetődő dolgok, amelyek nyilvánvalóan nem lehetnek politikai kérdések. Ezért én, aki addig csak a nagypolitikai csatározásokat láttam, kellemesen csalódtam a politikában a megbízatásom kezdetekor. Ha azt kérdezed, hogy egy jó helyi vezető milyen, akkor azt gondolom, hogy olyan agilis ember, akinek tényleg a helyi ügyek fontosak, ehhez kellő bölcseséggel és empátiával rendelkezik, és olyan jó szakemberekkel veszi körül magát, akik ebben a folyamatban segíteni tudják.

› A főépítész karrieredben volt szerencséd olyan vezetőhöz, aki mellett szakmailag is ki tudtál teljesedni?

Kizárólag a VIII. kerületben voltam főépítész, ahol Kocsis Máté a polgármester. Ő az országos politikában ismert személyiségnek számít. Az országos politikai karrierjét azonban nem szeretném semmilyen módon értékelni, nem az én dolgom. Személyes tapasztalatom az, hogy a helyi politikában, a helyi ügyek-

◀ Horváth Mihály tér

ben, ami a város érdekeit jelenti, kifejezetten agilis és jó városvezető. Olyan politikus, akinek a kerület és a főépítész munka szempontjából nagy az érdekérvényesítő képessége.

› Miért múlt időben fogalmazol, már nem te vagy a főépítész?

Február óta nem főépítész, hanem városfejlesztési tanácsadó vagyok a VIII. kerületben. A köztisztviselői lét egy nagyon speciális válfaja a közalkalmazotti munkakörnek, amely nagyon kötött dolog. A köztisztviselő egy szigorú, szinte katonai vagy rendészeti jellegű hierarchiában helyezkedik el. Azt gondolom, hogy ez a fajta státusz meg az a szakmai elvárás, ami az építész felé irányul, nagyon nehezen összeegyeztethető. Hiszen a főépítész szakmai értelemben és személyisége szempontjából is egy önállóan gondolkodó szakember, nem csupán parancsok végrehajtója. A jelenlegi szabályok miatt olyan nehéz helyzet állt elő, hogy a megyei jogú városokban és a budapesti kerületekben kizárólag köztisztviselői státuszban lehet főépítészként dolgozni. Ahogy ezt a Főépítészeti Kollégium elnökségi ülésein is kifejtettem, nem értek egyet ezzel a jogszabállyal, hiszen ez egyrészt csak konfliktusok árán tartható, másrészt sok kollégát elrettent attól, hogy vállalják a főépítész munkát. Magam is praktikusán úgy működtem, hogy helyettesem, Iványi Gyöngyvér tartotta kezében a hivatali (köztisztviselői) szálakat, így tudtam a szakmai kérdésekkel foglalkozni. Ezzel együtt engem ez a dolog nagyon feszélyezett a munkám során, nem tudtam igazi jó köztisztviselővé válni, nem ilyen az alkatom. Ráadásul éreztem, hogy szakmai szempontból sem szabad azzá válnom. A kisebb településeken egy egyszerű megbízási szerződéssel is tud valaki főépítész lenni, ez szakmai szempontból sokkal gördülékenyebben működő helyzet.

› Mi változott a tanácsadói megbízással?

Hivatalosan nem vagyok főépítész, amit egyfelől nagyon sajnálok, hiszen egy főépítész szavainak mindig nagyobb

súlyt vagy jelentőséget tulajdonítanak, mint egy tanácsadóénak... A fentiek miatt azonban nem volt más megoldása az előállt helyzetnek. Ezért én most csak egy részét viszem annak a főépítész munkának, amit korábban végeztem. A másik részéért a korábbi helyettesem felel, így most ő a kinevezett főépítész. Ő – ellentétben velem – kiváló köztisztviselő, ugyanakkor nagy szükség van rá, hogy segítsem a munkáját.

› Korábban Budapest főépítésének is felkérték. Miért nem vállaltad végül a feladatot?

Valóban, volt egy rövid időszak, amikor felmerült, hogy Finta Sándor után legyek én az új főépítész. Annak, hogy végül nem vállaltam el, az az oka, hogy a jó főépítész munká szerintem összefügg azal, hogy szakmai értelemben mennyire működik jól egy város. A főváros nagyon bonyolult hely, a főpolgármester személyétől függetlenül. Bizonyára egy kistéleplésen is vannak strukturális problémák, de a fővárossal kapcsolatban én nagyon súlyos, megoldatlan kérdéseket látok. Csak egy a sok közül, hogy a főváros és a kerületek összessége közigazgatási szempontból nagyon rosszul működő rendszer, tisztázatlan viszonyokkal. Ez a főváros egészére rányomja bélyegét, legjobban a Fővárosi Önkormányzatot terheli. Szakmai értelemben a fővárosi főépítésnek messze a legbonyolultabb a helyzete, ráadásul a legkevésbé jól értelmezett a szerepe. De a kerületek

▲ Mátyás tér, Kesztyűgyár Közösségi Ház, átalakítás. Építészet: Alföldi György, Sárkány Csilla, Kolossa József, 2003–2008

PPKE Információs technológiai és Bionikai Kar, 2005. Építészet: Balázs Mihály ▼

város. Kicsit keserű felhangú viccelődés is született az utóbbi időben, miszerint bizonyos szempontból jó lenne megszüntetni a Fővárosi Önkormányzatot, helyette lehetne huszonhárom önálló város. Az egyik alapvető probléma, hogy hogyan képviselhet egyszerre két, a törvények értelmében sok tekintetben egyenrangú helyi önkormányzat – a kerületi és a fővárosi – egy lakost. Értelmetlen dolog, ebből az alapvetésből kiindulva minden nehezen értelmezhető. A főpolgármester nem főnöke a kerületi polgármestereknek, a fővárosi főépítész nem főnöke a kerületi főépítészeknek, pedig a munkájuk sok tekintetben egymásra épül, vagy egymás nélkül elképzelhetetlen..., sorolhatnám tovább.

› Van egyáltalán valamilyen kapcsolat közted és a szomszédos kerületek főépítészei között?

Van, ugyanakkor ez sajnos csak a személyes viszonyokon múlik. Ha ügyes vagyok, kialakítok kapcsolatot, ha nem vagyok ügyes, nem tudok. Nem függ még a politikától sem. Előfordulhat, hogy két, politikai szempontból azonos vezetésű kerület főépítészei nem beszélgetnek egymással. Semmilyen szabály, törvény nem teremti meg azt a helyzetet, hogy ők összetalálkozzanak, miközben példaként itt van a Rákóczi út, amelynek egyik oldala a VIII., másik oldala a VII. kerülethez tartozik.

▼ Piac, Teleki tér. Építész: Alföldi György, Faragó Csaba, Gál Borbála, Sámson Rita (Rév8 Zrt.), 2014

► **Milyen problémák merülnek fel ilyen esetben?**

Maradjunk a Rákóczi útnál: a VII. kerület főépítészt meg kell keresnem, és meg kell győződnöm, hogy egy közös szabályozást kellene csinálnunk. A probléma ott van, hogy maga a közterület a főváros kezelésében és tulajdonában van, tehát valójában nem elég a VII. és VIII. kerület közös munkája, hanem még a főváros beegyezésére is szükség van. Azaz mind a városfejlesztési stratégia, mind a szabályozás tekintetében ugyanazt a szöveget kell elfogadnia a két kerületnek és a Fővárosi Közgyűlésnek. Ez gyakorlatilag lehetetlen, hiszen mindenkinek van valami ötlete, és semmi nem kötelezi arra, hogy egy másik félnek kedvező döntést fogadjon el. A fővárosban szinte csak akkor valósítható meg egy ilyen együttműködés, ha kormányzati beruházás történik, ekkor viszont az állam épít, nem a város.

► **Kicsit térjünk vissza a személyes vonulatra! Azt mondtad a beszélgetés kezdetén, hogy úgy érzed, sokat tanultál a főépítészkedésből, több lettél ettől a praxistól. Miben érhető ez tetten? Ebben a mai helyzetben milyen üzenettel tudnád motiválni a főépítészeket? Miért jó az egy építésznek, ha főépítész lesz?**

Az otthon látott minta és a tanultak alapján számomra az természetes, hogy az építésznek sok mindenhez kell értenie, nemcsak a szuperdizájnhoz, hanem

a pénzügyekhez, joghoz, azon belül az építési joghoz. Szociális kérdésekben is érzékeny kell hogy legyen, és tudnia kell, hogy ennek a szakmának van egy olyasfajta küldetése, hogy a kultúrát, az épített környezet értékeit képviselje. Értéket kell teremnie kulturális értelemben is. Mindemellett fontos, hogy a maga hatáskörében a köz érdekében is tegyen valamit. Ez lehet valamely szakmai szervezetben vagy az Építés Kamarában valamilyen szerepvállalás, vagy éppen maga a főépítészség. Ez utóbbitól sokan a politika miatt félnek, amivel semmilyen viszonyt nem akarnak ápolni.

► **Tényleg ennyire kell ettől félni?**

Ez valós probléma, és biztos, hogy nehéz is. Jómagam sem akarok a politika részévé válni. Viszont főépítészként mégis valamilyen politikusi helyzetbe kerül az ember. Erre azonban úgy kell tekinteni, hogy ez egy szakmai politikai dolog, mert a jó városvezetés nem párhívó. Az, hogy egy várost valaki jól vezet, jó lehet az adott pártnak is, de a lényeg az, hogy jó-e az embereknek a városban. Ha igen, akkor érdemes segíteni ezt a munkát. Kétségtelen, hogy olyan városvezetés mellett, amely nem motivált, bizonyára nehéz a közügyeket főépítészként segíteni. A főépítész óhatatlanul a polgármester embere olyan értelemben, hogy a polgármester döntéseiben múlik egy város mű-

ködése. Ha a főépítész és a polgármester nem ért egyet, akkor az így se, úgy se működik, teljesen mindegy, hogy a főépítész valamiféle szituációban elvileg vagy törvényileg független tudna-e lenni. Tehát jó munkát nem lehet végezni. Az lesz jó polgármester, aki érti, hogy a városfejlesztés és a főépítész szerepe miért fontos. A választások alkalmával is ezt kellene mérlegelni.

▲ Palotanegyed

► **A VIII. kerület kívülről nézve nagyon sokszínű. Van egy belső része, a Palotanegyed. Egészen más jellegű a Corvin negyed, illetve annak környéke – amilyen volt, és amivé válik –, a külső részeken pedig feltűnt egy egészen új karakter.**

A Józsefváros lakossága 80 ezer fő, ez egy megyei jogú város méretének felel meg. A budapesti kerületek között lakosságszámban az átlagos feletti érték ez, de messze nem a legmagasabb. Sok szempontból komplexebb a helyzet, mint egy ugyanekkora városban, mert itt egy fővárosi szintű működési rendszerben kell hogy gondolkodjon az ember. A Palotanegyedről például sokan azt gondolják, hogy az elegáns V. kerülethez tartozik, mert nyoma sincs a „nyöckert” jellemző egykori sztereotípiáknak. Nagyon magasak az ingatlanárak is, jó környéknek számít, s az utóbbi időben ez még inkább így van. De erre a negyedre is az a jellemző, hogy főként a belső utcákkal és területekkel foglalkoztunk, ahol egy kiváló fővárosi program, a térköz pályázat lehetőségeit használhattuk ki, melyet integrálni tudtunk a helyi prog-

▲ Lőrinc pap tér

ramokba, elképzelésekbe. Ugyanakkor a negyed pereme nagyon rendezetlen, kivéve a Múzeum körutat, amely szintén nem a kerület hatáskörében, hanem a fővárosi „város szíve program” keretében, de a kerülettel egyeztetve újult meg. Hiába van a Rákóczi út, az Üllői út, a körút vagy éppen a Blaha Lujza tér borzasztó állapotban, ezzel a VIII. kerület nem nagyon tud mit kezdeni, hiszen ezek olyan fővárosi érdekeltségű dolgok, amelyekre se hatásköre, se pénzügyi ereje nincs.

► **Éppen a kerület kapuja mutat igen lepusztult képet, de ha ezen átverekedte magát az ember, akkor csodákat talál.**

Ez egy nagyon szomorú állapot, és sajnos a struktúra velejárója, hiszen nincs jó gazdája a „mindenki földjének”, mert az valójában a senki földje. A körút is ebben a helyzetben van, mert hiába esik a kerület területére, a fővárostól függ, illetve a körút többi részétől, mellyel tulajdonképpen egy egységet alkot.

► **Abból a szempontból is érdekes ez a kerület, hogy a végletek között mozog: míg a Palotanegyed az egyik legmenőbb környéke lett Budapestnek, addig a város legszegényebb sarka is a kerületben van.**

Az Orczy és a Magdolna negyed a statisztikai adatok és minden egyéb mutatók szerint is a mai napig a legszegényebb része a városnak. Ugyanakkor egy nagyon komoly városfejlesztési munka következményeként a legfrissebb adatok már erőteljesen mutatják a változást. Ma már ezek a területek jobb helyzetben vannak, mint korábban. A kerületben több mint egy évtizedig zajlott egy szociális városrehabilitációs program, melynek az utolsó öt évében már részt vehettem. Az Alföldi György nevével fémjelzett projekt világszinten elismert szakmai munka, melyet számos külföldi küldöttség is – legutóbb Bukarestből – tanulmányozott. Ugyan éppen lezárult az utolsó eleme, de mindenképpen folytatni szükséges. A szociális városrehabilitáció sok szempontból az egyik legnehezebb feladat, hiszen az itt élő nehéz sorsú embereket nem egyszerű jobb helyzetbe

hozni: az egyszeri pénzzadományok nem segítenek, mert a pénz egyszer elfogy. Ha egy rosszabb környéken megpróbálunk egy kis parkot rendbe tenni egy nagyobb ráfordítással, fél év múlva sajnos semmit nem látunk abból, amit csináltunk. Ennél bonyolultabb a kérdés megoldása, amely nem egy cikluson belül beérő szakmai munka. Éppen ezért óriási dolog, hogy ez végig tudott futni ebben a kerületben, hiszen indítása egy korábbi városvezetéshez kapcsolódik, a jelenlegi pedig átvette és végigvitte. Sikere azon is lemérhető, hogy ma az ingatlanárak a Magdolna negyedben ugrottak a legnagyobbat az egész fővárost figyelembe véve. Ingatlanfejlesztők telkeket vásárolnak és építenek be, amire öt-tíz évvel ezelőtt még semmi remény nem volt. A piac érzi meg legelőször a változást. Ugyanakkor a lakosság nem változott, hiszen nem lakosságcserevel értük el az eredményeket. Ez egy olyan városfejlesztési siker, amely véleményem szerint más kerületek és vidéki városok számára is példa lehet.

► **Más területen is egyedi utat választott a kerület: a Corvin negyed fejlesztése a legnagyobb léptékű egységes városfejlesztés hazánkban. Sokan azonban vitatják az eredményeit.**

A program különlegessége, hogy míg a szomszédos IX. kerület tömb-rehabilitációs program keretében újult meg, ez a projekt együtt, egy nagy egységként kezelte ezt a területet. Építészeti értelemben, a vizuálisan különösen érzékeny szakmabeliek számára lehetséges, hogy bizonyos szempontból nem igazán igényes. Városfejlesztési szempontból a Corvin sétány az egészséges mértéknél talán egy kicsit túlhajtottabb lett. Várostervezés szempontjából szerencsésebb lett volna, ha ezek az épületek egy-két szinttel alacsonyabbak lennének. Megint más kérdés, hogy ebben a léptékben így lehetett megvalósítani, hiszen így volt hajlandó a fejlesztő belépni a rendszerbe. Magánberuházás és önkormányzati fejlesztés volt, az előbbi profitorientált, ezért utólag értelmetlen vitatni, hogy megelégedhetett volna-e kevesebb

profittal. Azt senki sem vitatja, hogy ez nagyon rossz környéke volt a kerületnek, és az itt megindult változás igen messzire kihat. Ma egy kedvelt és a fiatalok körében felkapott környék, noha korábban zömmel komfort nélküli lakások voltak itt. Igaz, ennek a régi szövetnek is megvolt a romantikája, ugyanakkor mind épületléptékben, mind műszaki állapotban nagyon alulmúlta a budapesti történeti várost. Ez a szövet most teljesen eltűnt. Ez egy-két épület tekintetében kifejezetten sajnálatos, de a rehabilitációnak ezt a formáját csak így, a teljes területet kitisztítva lehetett végigcsinálni. Ebből a szempontból valóban elvesztek értékek, ugyanakkor teremtődtek is. Nem csupán és nem elsősorban építészeti, hanem mint városi szövet és közterület-használat, aminek köszönhetően felértékelődött ez a terület.

> A kerületnek jelentős ipari területei is vannak, melyből kiemelkedő részt fed le az egykori Ganz területe.

Ennek megvan a sajátos problematikája. Budapestre jellemző, hogy vannak gigantikus kiterjedésű területek, amelyek jogilag oszlatlan közös tulajdont képeznek. Az egykori Ganz közel 40 hektáros területén mintegy 140 külföldi, főként ázsiai tulajdonos osztozik. Jól mutatja a visszáságokat, hogy a kínai kereskedelem teszi ki az itt folyó vállalkozások nagy részét, miközben 200 négyzetméternél nagyobb

kereskedelmi funkció nem is működhetne... Van itt minden, az árutárolás mellett feltételezések szerint még illegális kereskedelem is zajlik, meg engedély nélküli építkezések... Miközben van egy másik arca is ennek a zónának: itt működik az ország egyik legkomolyabb lakatosüzeme, és egy ismert nagy autókészítő cég telephelye is itt található. Sok ellentétől feszül ez a terület. Építési engedélyt adni például lehetetlen, hiszen az oszlatlan közös tulajdon miatt a parkolómerleg vagy a bruttó szintterület az egész területre vonatkoztatott, mely kimutathatatlan és ellenőrizhetetlen. Ugyanakkor ennyire a Belvároshoz közeli barna mezős terület nincs is több a főváros területén. Értéke ezért felbecsülhetetlen lenne, ha a jogi státusza nem így alakult volna, minek következtében szabályozás szempontjából is lehetetlen helyzetbe hozni. Ennél jobb helyzetben van a Józsefvárosi pályaudvar területe, amely több állami tulajdonú telekre oszlik.

> Egy neves iroda alapító tagjaként és gyakorló építészként hogyan vélekedsz a főépítési területre való tervezésről? Tervezték a kerületbe?

Ez egy érdekes kérdés, amely konfliktusforrás a főépítések között. A szakma sokszor nem tudatosítja, hogy nincs olyan jogszabály, ami megtiltana egy főépítésznek, hogy a „saját” területén tervezzen. Megvan ennek is a működési

mechanizmusa, például írásban be kell jelenteni a polgármesternek. Egy kerület esetén nincs értelme úgy beszélni erről a kérdéssel, ahogyan az egy kistélepülés esetén felmerül, ahol sokszor a főépítész az egyetlen szakember ebből a szempontból, ezért természetes, hogy őt keresik meg a tervezési feladatokkal. Ezt mindaddig jónak gondolom, amíg nem merül fel a visszaélés gyanúja. Egy fővárosi kerületnél sok jó építész van jelen, ezért a főépítésznek az a dolga, hogy a minőségi építészeti képviselő kollégákat próbálja helyzetbe hozni, és mindenkinek megtalálja a testhez álló feladatot. A mi építészirodánkban nagyon sok megbízása van. Főépítészségem előtt is volt és most is vannak kerületi munkáink, de ezek nem függenek össze a főépítési praxisommal. Erre kiemelten ügyelek, hiszen adott esetben ez egy fejlesztőnek is legalább annyi hátrányt jelent, mint előnyt. Óvatosabban lehet bejárni bizonyos dolgokat, és fokozottan ügyelni kell a példamutatásra. Ugyanakkor nem gondolom, hogy káros lenne, hiszen fontos, hogy nagy gyakorlattal rendelkező tervezőépítések legyenek minél többen főépítések. Ezért fontosnak tartom a saját területen való tervezést is. Nem érzem hátrányosnak a város vagy a kerület szempontjából, de fontos, hogy ez egészséges keretek között maradjon, másokat is lehetőséghez juttatva. Sajnos azt látom, hogy a szakmát az irigységi jel-

▼ Teleki tér. Tájépítészet: B. Orosz Orsolya, Faurest Kristin, Kovács Árpád, Szohr Gábor, Tihanyi Dominika, 2014

lemzi, ráadásul a Kamara sem tudja, hogyan viszonyuljon jól ehhez a helyzethez.

> A főépítési munkád illusztrációjaként mit tudnál bemutatni?

Sok városfejlesztési projekt zajlott, melyet részben a sajátomnak tekintek, bár

egy nagy csapat részeként csináltuk, hiszen ez mindig csapatmunka. Ilyen a Palotanegyed, a térközprogram, a szociális városrehabilitáció, a közterek megújítása. A Teleki tér közösségi tervezésben megvalósuló megújítása pedig világra szóló lépés volt.

> Ezeket a feladatokat a főépítési iroda fogta össze?

Létrejött egy városfejlesztési iroda, melynek feladata a projektmenedzsment volt, illetve minden kisebb léptékű tervezés. A nagyobb tervezési feladatokat külsős cégek végezték, de a kivitelezés irányítása az iroda feladata volt. Később ez összeolvadt a városrehabilitációt működtető Rév8-cal, jelenleg pedig ismét átalakulóban van.

> Milyen tapasztalatokkal szolgált a közösségi tervezés?

A lakosság sokszor joggal érzi úgy, hogy meg sem kérdezik. Ugyanakkor nagyon nehéz dolog, hogy mibe vonjuk be az embereket, és mibe ne. Olyan ez, mint egy társasházi közgyűlés, amit irányítani kell, mert a sok száz vélemény mellett semmit sem tudunk eldönteni. Ilyen felállásban projekteket lehetetlen lenne végigvinni, ugyanakkor fontos lenne a lakosság megszólítása és bevonása. Ehhez más szereplők és más hozzáállás szükséges. Hiába tervezzük meg és találjuk ki egy íróasztal mellett, hogy mi lesz jó egy adott közösségnek, hiába szerzek hozzá forrást, nem biztos, hogy működni fog. Ha nem megyünk ki az utcára, nem adjuk hozzá a szociális munkások terepmunkáját, nem kérdezzük, és nem vizsgáljuk a visszajelzéseket, akkor a legnagyobb jó szándék mellett is csak elherdáljuk a pénzt, eredmény nélkül. A Teleki tér közismerten „rettegett” hely volt a városban.

Az *Eldorádó* című filmből is ismert területnek volt ugyan romantikája, de abban az időben – az ötvenes években – ez sokkal jobb hely volt igényesség, minőség, kulturálság terén. Műszaki értelemben azóta csak romlott az állapota. A hozzá kapcsolódó park egy sártenger volt, mely a közterület-használat szabályainak semmilyen szempontból nem felelt meg. Hiába kerítettük volna körbe, másnapra hült helyük lett volna a kerítéselemeknek. Egy lehetetlen helyzettel álltunk szemben, és ebben a hangulatban a testület kiállt a közösségi tervezés mellett. A helyi politika kimondta, hogy a térrel kapcsolatban átadja a döntést a közösségnek. A közbeszerzést úgy írtuk ki, hogy a tervezőnek vállalnia kellett, hogy a megbízója a lakosság lesz, és a döntések meghozatalába be kell vonnia a közösséget. A munkát az Új irány fiatalokból álló tájépítész csoportja nyerte el és vitte sikerre. Pikniket hirdettek meg, közösségi oldalt hoztak létre, meg tudták szólítani az embereket. A tér „visszafoglalása” történt meg ezáltal. A lakosok nem hitték el, hogy ez lehetséges, hiszen negyven évig nem történt ilyen. Nehéz, hosszú folyamat, egyben nagyon érdekes tapasztalat volt. A pénzügyi realitások között maradvak kellett a fiataloknak és az időseknek egyaránt lehetőséget biztosítani a tervezésre. Annyira jól működött a helyi közösségből megalakult, húsz-harminc emberből álló kemény mag, hogy egy civil szervezet alapítását határozták el, mert a tér megőrzésében is partnerek akartak lenni. Fontos volt, hogy a tér szép is maradjon, a sajátjuknak érezzék a közös tervezés folyamatának eredményeképpen. Az átadást követően ma is

hibátlan állapotú a tér, kedvelt helye a környéknek. Azóta ingatlanfejlesztést is terveznek ide, az egykori hírhedt térre. Mindeközben az önkormányzati tulajdonú piac is megújult. Szép történet, melynek során az építészet ebben az esetben nem magas művészetként akarta ráerőltetni magát a világra.

► **Az, hogy ez ilyen jól alakult, azt jelenti, hogy megértette a döntéshozó, és a jövőben is igénybe veszi a közösségi tervezést?** Azt, hogy közösségi tervezés lesz-e még, nem tudom, de az bizonyos, hogy felismerték fontosságát és előnyeit. Sajnos kevés szakmai publicitást kapott, nincs akkora visszhangja, mint amekkorát megérdemelné. Ez nem egy városvezetési szintű érték csupán, országosan példa lehetne. A felsőbb vezetésnek, illetve a kamarának kellene felkarolnia ezeket a kezdeményezéseket.

► **Egy kerület esetében el lehet-e vonatkoztatni a fővárostól? Sokszor azt gondolom, Budapest nem is egy város: karakterében más Óbuda, más a hegyvidék vagy a folyó két partja, és más emberek is lakják.**

Nem tudok elvonatkoztatni a fővárostól – csak kerületben gondolkodni skizofrén helyzet. Mindig voltak vitáim az aktuális fővárosi főépítéssel arról, hogy Budapest miért nem rendelkezik olyan stratégiai tervvel, amely megalapozza identitását. Anélkül ugyanis nem lehet városfejlesztési stratégiát kidolgozni. Mitől Budapest? Világviszonylatban az egyik legkedveltebb turistacélpont, a régió egyik legfontosabb városa, központibb a helyzete a szomszédos fővárosokénál, és szubjektív vélemény ugyan, de szerintem szebb is. Ugyanakkor nem tudjuk, mi is ez a Buda-

◀ Mátyás tér

pest. Példaként hoznám fel Horvátországot, amely sok problémával küzd ugyan, de az nem kérdés, hogy miről szól Horvátország. Ez nem függ politikai vezetéstől: nem vitatkoznak arról, hogy a tengerparti turizmus és az oda vezető autópálya fontos-e. Vannak megkérdőjelezhetetlen alapvetések, amelyek Budapest esetében nincsenek megfogalmazva. Ezt éreztem akkor, amikor a közelmúltban felmerült, hogy a budai alsó rakpartot 2 x 2 sávra kell bővíteni, mert nem jó a közlekedés. Ezt hallván felmerül a kérdés: tisztában vagyunk-e önmagunkkal, értékeinkkel? Ennyire nem vagyunk tisztában önmagunkkal? Vajon tudunk-e értéket teremteni, mennyire vesszük komolyan azt, ami nekünk nagyon fontos? Amikor a 2000-es években részt vettem a hannoveri pavilon tervezésében, sokat foglalkoztunk azzal a kérdéssel, hogy mit is jelent Magyarország. Ez a kérdés ma túl könnyen fut politikai mezőre, pedig ennek is lehetnének sarokpontjai, politikától függetlenül. Ausztriában például azok az alapvető dolgok, amelyekben közösen tudnak hinni, megkérdőjelezhetetlenek, miközben nálunk a közbeszédben, kultúrában sincs egyetértés. Azért is tartom fontosnak az osztrák példát, mert közel van kulturális és földrajzi értelemben is. Nem hiszem, hogy ott politikai vita lenne abból, hogy egy Hundertwasser vagy egy Klimt kulturális érték-e, izléstől függetlenül. Ugyanakkor tudjuk, hogy minden művészet társadalmi és politikai üzenetet is hordoz. Ennek tartalmától függetlenül értéknek tartják, és nem tagadják meg, ha nem értenek vele egyet. Mi sajnos még nem vagyunk ezen a szinten. Ezek a művi balhék, az erőltetett népi-urbánus ellentét a főépítési munkát is hátráltatja.

► **A kerületben laksz?**

Vannak ugyan távolabbi családi kötődéseim, de sosem laktam itt. Mégis, bizonyos tekintetben lokálpatrióta lettem én is. Ez egy olyan kerület, amelyikkel szinte mindenkinek, aki Budapesten él, generációtól függetlenül, van valamilyen viszonya, emléke.

A TELEKI TÉR MEGÚJÍTÁSA

részvételi tervezéssel

A Teleki téren létrejött részvételi tervezés célja az addig erősen lepusztult tér helyén egy olyan közösségi park létrehozása volt, melynek kialakításában a környék lakói is részt vettek. A folyamat maga egy olyan nyitott 10 hetes workshop/műhelymunka-sorozat volt, melyhez bárki, bármikor csatlakozhatott. A részvételre egy „Milyen legyen a Teleki tér?” kérdéssel címzett plakát invitálta a környéken lakókat. Az alkalmazott tervezési módszertan egyenes leképezése volt egy szakmai tervezési folyamatnak, így elmondható, hogy a résztvevők tervezőtársaként vettek részt abban a tervezésben, amely voltaképpen saját életükre vonatkoztatott jövőképük definiálása is volt egyben. A közös tervezés célja a park kialakításának közös, konszenzuson alapuló megfogalmazásán túl az volt, hogy a hosszú folyamat során létrejöjjön egy olyan civil szervezet, amely a tervezési szakaszt követően a közösségi park kivitelezési, fenntartási fázisában, valamint közösségi programok szervezésében is aktív részt vállal, ezáltal a folyamat alapúságot biztosítva.

A részvételi tervezés során elsősorban a tér történeti háttérének felkutatására vonatkozó kutatómunkát folytatták a tervezők, mely az aktuális állapotok elemzésével és a jövő feltérképezésével folytatódott: hogyan használható a park a legraktikusabban, hogyan tud minél több korcsoportnak teret adni, milyen módon tud a lehető legtöbb közösségi esemény helyszínévé működni, minél sokszínűbb és befogadóbb lenni. Az elméletben megfogalmazott irányelvek képezték a park elvi koncepciójának alapját, azt, hogy a park legyen befogadó, nyitott és sokszínű, mely irányelveket a tervezésben folyamatosan és minden tervezési szinten szem előtt tartottunk. A tervezési almind szakmai előadásokkal kezdődtek egy-egy témára szervezve, melyet a téma csoportos (10-30 főt érintő) megbeszélése követett. Vitás kérdések az érvelések meghallgatása és a konstruktív viták lefolytatása után szavazással kerültek véglegesítésre. Továbbá minden térstruktúrát érintő kérdés közös modellezésre került a parkban, és ennek alapján került elfogadásra.

A program rámutatott arra, hogy egy tér sok tízéves elhanyagolt állapota összefogásra készítette a lakók egy csoportját, akik a változáshoz nagy reményeket fűznek. Addig ismeretlen emberek megismerték egymást, akik ma egy célért küzdenek és működnek együtt – tisztelve egymás véleményét. Az is egyértelművé vált, hogy a civil egyesületté kovácsolódott csapat jelenlétére a jövőben is szükség van. Továbbá az, hogy szükséges a civil csoport bővülése és sokszínűbbé válása, annak érdekében, hogy a közös felelősségvállalás kiterjeszhetővé váljon egyéb társadalmi csoportok irányában is. Ez a gyakorlatban megvaló-

sulni látszik, hiszen egyre többen csatlakoznak az egyesülethez, mely a tervezés lezárulásával is folyamatosan tart gyűléseket. Tájépítésként fontos tapasztalata e munkának, hogy akkor tud sikeressé válni egy ilyen együttműködés, ha a lakók látják azt, hogy a szakember is elhivatott és őszintén gondolja a részvétel fontosságát, nyitott mások gondolataira. A tervezőnek pedagógiai érzékkel és moderátori képességekkel kell bírnia, annak érdekében, hogy a különféle álláspontokban meglássa a közös nevezőt, hogy az eltérő vélemények konszenzusra jussanak. E nélkül nem képzelhető el egy egységes és a csoportban mindenki által elfogadott terv létrejötte. A részvételi tervezés esetében a tervező felelőssége kézzelfoghatóvá válik, azzal szemben, amikor a „láthatatlan köznek” tervez.

A tervezés folyamatos dokumentálása és nyilvánossá tétele (fotó, film és írásos összefoglalók formájában) nagyban segítette a szereplők közti kommunikáció fenntartását és további emberek véleményének megismerését. A Teleki tér tervezési folyamata megtekinthető itt: <https://www.facebook.com/milyenlegyenatelekiter>.

Tervezők:

B. Orosz Orsolya, Faurest Kristin, Kovács Árpád, Szohr Gábor, Tihanyi Dominika, helyi lakók

